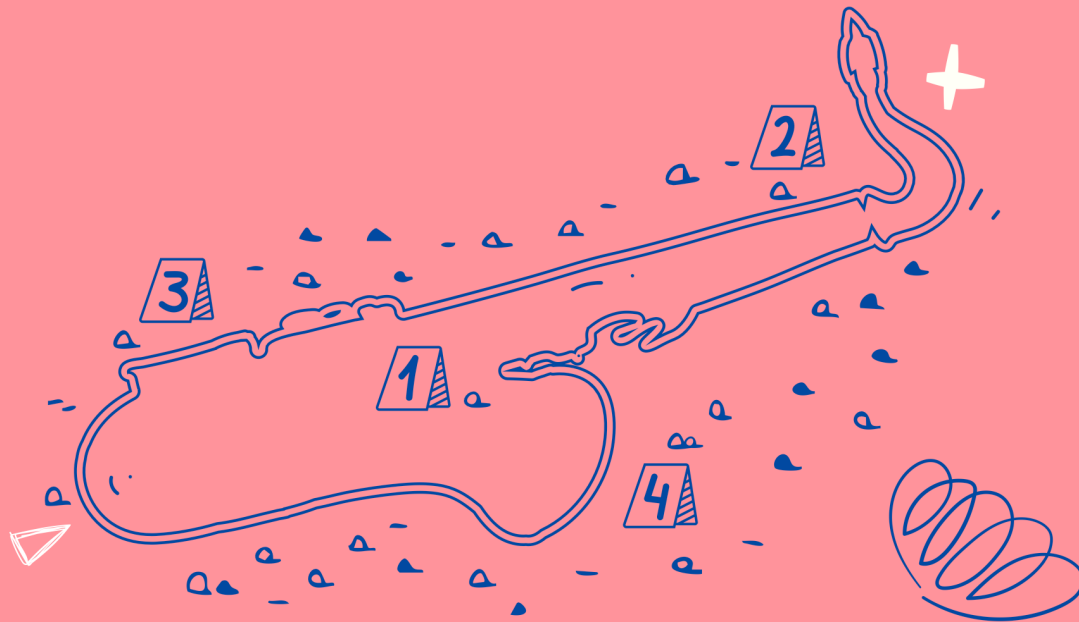

jAZZ KRIMEN BATERAKO

Gida didaktikoa

▽
LH4, LH5, eta LH6

FUNDACIÓN
BALUARTE
FUNDAZIOA

CSMN

Conservatorio Superior de Música de Navarra
Nafarroako Goi Mailako Musika Kontserbatorioa

Ikuskizuna

Big band famatu baten kontzertua, eszenatoki bat, gaua eta desagertze bat.

Detektibe batek misterio bat argitu behar du.

Non dago gau horretako kantari gonbidatua? Nor ote da erruduna?

Galdera asko, jende susmagarri ugari eta batez ere jazz...

Zatoz gau, ilargi eta musika zaporez utziko zaituen istorio hau ezagutzera.

Programa hau jazzaren mundurako sarrera ludikoa izateko sortu da. Genero hori, beharbada, musika klasikoa baino urrutiago dago Lehen Hezkuntzako ikasleentzat.

Intrigazko istorio baten eta kontu handiz aukeratutako errepertorio baten bidez, kontzertua gidatuko duen aktoreak eta Nafarroako Goi Mailako Musika Kontserbatorioko Big Bandak genero honen estilo, forma eta ezaugarri batzuk erakutsiko dizkigute.

Helburuak

- Entzumen musikal aktiboa garatzea eta entzute arretatsua sustatzea.
- Jazzak musika-genero gisa dituen oinarrizko ezaugarri batzuk ezagutzea.
- Estilo horren bilakaerari buruzko oinarrizko nozioak eskuratzea.
- Jazzaren eta beste musika-estilo eta -genero batzuen arteko elkarreraginaren adibide batzuk entzutea.
- Interpretazio inprobisatua ezagutzea.
- Ikasleak motibatzea kontzertu batera joan daitezen.
- Antzoki edo entzunareto batean entzuteko ohiturak eta portaera egokia finkatzea.
- Ikasgelan ikaskideek eta artistek kontzertuaren egunean egiten dituzten esku-hartzeak zentzuz baloratzea.

Big Band-a

Nafarroako Goi Mailako Musika Kontserbatorioko Big Band-a 2005ean sortu zen, CSMNren Jazz Departamentuaren ikasketa planean sartutako ikasgai gisa, eta estilo horrekin lotutako instrumentuetako ikasle nabarmenenak biltzen ditu: tronpetak, tronboiak, saxoak, gitarra, pianoa, kontrabaxua, baxua, bateria eta ahotsa.

Bere ohiko errepertorioa Iñaki Ascunce Big Band zuzendariak taldearentzat egindako estandarren moldaketak eta konposizio originalak dira. Ascunce Moldaketak, Konposizio eta Big Band irakaslea da Zentroan. Musikalan horien artean, aipagarriak dira bi emakume ahots, flauta eta Big Banderako jatorrizko 40 konposizio, Federico Garcia Lorcaren poemei buruzkoak; Chano Dominguezen, Paco de Luciarene eta Chick Corearen piezen jazz – flamenko moldaketak, eta abar.

Kontzertuak eskaini ditu Iruñeko Civivox eta Civicanen, NUPeko Jazz Jaialdian, Nafarroako Museoko Auditorioan, Iruñeko Baluartean, “Jazz kalean” zikloan, Orthezeko Jaialdian (Frantzia), etab. Antonio Serrano, Jorge Pardo, Kurt Weiss edo Iñigo Ruiz de Gordejuela bezalako bakarlari entzutetsuekin, Sabine Kuehlich, Elisabetta Antonini eta Deborah Carter bezalako abeslariekin eta Jere Laukkanen konpositorearekin aritu da. Gainera, ongintzazko kontzertuak eta emanaldiak egin ditu Kultur Etxeetan eta Kontserbatorioko Auditorioan, eta 83 grabazio argitaratu ditu, [YouTuben](#) eskuragarri daudenak.

Musika-zuzendaria

Iñaki Ascunce saxofoi-jotzaile, konpositore eta irakasle ezaguna da. Gaur egun, Nafarroako Goi Mailako Musika Kontserbatorioko (CSMN) Big Band-eko zuzendaria da. Artista familia batean jaioa, Ascuncekin adin txikian ekin zion musika prestakuntzari, eta, azkenean, saxofoia aukeratu zuen, 17 urterekin jazzarako grina ezagutu ostean. Bere dedikazioaren ondorioz, Nafarroako Gobernuaren beka bat lortu zuen jazz, konposizio eta interpretazio ikasketak hobetzeko Bostongo Berklee College of Music entzutetsuan. Itzuli zenean, saxofoi irakasle gisa sendotu zuen bere ibilbidea hainbat musika erakundetan, hala nola CSMN Iruñean eta Musikene Donostian.

Ezagutu gehiago hari buruz [elkarrizketa honetan](#).

Aktore eta gidoilaria

Xabier Artieda Nafarroako Antzerki Eskolan trebatu ondoren, antzerki fisikoan espezializatu zen Mar Navarro eta Andrés Hernándezekin, Lecoq metodoaren jarraitzaileekin. Kantu eta dantza garaikideko ikasketekin osatu zuen bere prestakuntza. Bere ibilbide profesionala *Goenkale* euskal telesailean parte hartuz hasi zuen, eta konpainia ospetsuekin lan egin du, hala nola La Fura dels Baus, Terremoto Immersive Theater, Tdiferentzia, Producciones Maestrarekin eta *The Pearl Fishers* operan, English National Operarekin. 2018an, Iruñera itzuli zen bere antzerki-proiektu propioak garatzeko, hala nola *Everybody Needs... INSANIA!*, *Moby Dick* eta *Festa Fiesta Party Party*. Proiektu horietan, komedia, gorputz-adierazpena, musika eta umorea nahasten ditu, betiere antzerki fisikoarekiko eta publikoarekiko lotura emozionalarekiko bokazio sendoarekin.

Hizkuntza eszeniko berrien bilaketa etengabea eta moldakortasunean eta sormenean oinarritutako emanaldi artistikoa dira bere lanaren ezaugarriak.

Informazio gehiago eta irudiak [euren webgunean](#) aurkituko dituzue.

Jazza

Jazza genero oso anitza da, eta duela ehun urte baino gehiago sortu zen **New Orleans** hirian, Estatu Batuetako hegoaldean. Jatorri ezberdineko jendea bizi zen han: afrikarrak, europarrak eta karibetarrak. Talde bakoitzak bere kantatzeko eta instrumentuak jotzeko modua zuen, eta apurka-apurka haien estiloak nahastu egin ziren.

Jazzaren jatorria batez ere musika afroamerikarrean dago, esklabutza mendeetan Afrikatik etorri eta Ipar Amerikan indarrez instalatu ziren gizon eta emakumeen kantuetan. Musika hori Europako, Latinoamerikako, Karibeko... musikaz tindatzen joan zen, eta nahasketa horretatik sortu zen jazz, erritmoz, sentimenduz eta askatasunez betetako fusioa, New Orleanseko lokal txikietan interpretatzen eta entzuten hasi zena eta mundu osora zabaldu zena.

Jazzak ez du beti berdin jotzen: estilo desberdin asko daude, hala nola **ragtime, blues, dixieland, New Orleans estiloa, swing, bebop, free jazz, cool jazz...** edo fusioak, hala nola **jazz-flamenkoa** edo **latin-jazz**, Latinoamerikako soinuak jazzaren erritmoarekin nahasten dituenak.

Jazza

Estilo bakoitzak bere izaera du, baina guztiek partekatzen dituzte ezaugarri garrantzitsu batzuk:

- Musikarien **inprobisazioa**, jotzen duten bitartean beren **bakarkakoak** asmatzen baitituzte, egitura batetik abiatuta.
- Bere azentuazio berezian eta swing-ean oinarritutako **erritmoa**.
- Sarritan estandar edo pieza klasikoetan oinarritutako **doinuak**, estilo desberdinetan bertsionatuak.
- **Harmonia** espezifikoak, akorde konplexuen, zikloen eta errepikapenen sailetan oinarrituak.

Jazzean gehien erabili diren instrumentuak **tronpetak**, **saxofoiak**, **pianoak**, **kontrabaxuak** eta **bateriak** izan dira, baina denborarekin mota guztietako **haize-instrumentuak** gehitu dira (tronboia, flauta, klarinetea...), **hariak** (biolina, gitarra, banjoa...), **perkusioa** (latinoa, kaxoi flamenkoa...) eta, jakina, **elektronika** (sintetizadoreak, pedalerak...).

Jazz session

Klikatu eta gozatu!

Misteriozko bat...

Asmakizunen eta ikerketen istorioak Antzinako Grezian edo Mila eta bat gauetan aurkitzen ditugu. Argi dago misterioak argitzea gizakiari datxekion zerbait dela. Txiki-txikitatik maite ditugu altxor baten bilaketan oinarritutako jokoak. Azken batean, pistak behar dituzten eta **arrazoiketa logikoa garatzen laguntzen duten jokoak**. Mekanismoa nahiko erraza da: gertaera bitxi bat planteatzen da, eta, hori ebazteko, hainbat pista bildu behar dira, eta haien artean erlazionatu.

Misterio hitza latinezko “mysterium” hitzetik dator, eta esan nahi du: gauza sekretu bat. Literaturan detektibeak protagonista dituzten istorio ugari daude. Arthur Conan Doyle, Hercules Poirot eta Agatha Christieren Miss Marple filmen Sherlock Holmes klasikoetatik abiatuta, haurrentzako bertsio ugari sortu dira, eta pertsonaia berriak sortu dituzte.

... eta umorezkoak

Xabier Artiedak planteatzen duen ikuskizunean, musika lanak istorioarekin uztartuta doaz, eta bitartean jazzaren instrumentuen edo tekniken aurkezpena bera protagonista izango den tramaren parte bihurtzen da, Big band taldeko kideekin... eta publikoarekin batera.

Jazzak bezala, bere gidoiak ere estiloak uztartuko ditu: komedia, gorputz adierazpena, antzerki fisikoa eta musikala... publikoarekin lotura zuzena sortuz, bere proposamen eszeniko eta musikal batzuetan nahasiko dena.

Artiedak bizitza emango die pertsonaia ezberdinei, eta horiek publikoaren aurrean agertzen eta eraldatzen joango dira, zinema beltzeko eszenen parodiak eginez, musikariak batzuetan susmagarri posibletzat galdekatuz eta, besteetan, haien ikerketan aurrera jarraitzeko laguntza eskatuz.

Jazz kontzertua izanik, nola ez, ez da faltako inprobisazio eszeniko eta musikalik (erritmoak, gorputz perkusioa, scat, beatboxing).

1. Istorio baterako jazz

Jazza entzutea instrumentuen arteko elkarrizketa bat entzutea bezala da: nahiz eta gai ezagun bati buruz hitz egin, bakoitza modu ezberdinean adierazten da, aldarte ezberdinetatik pasatzen dira... eta emozio ezberdinak sentiarazten dizkigute.

Misteriozko istorio batean murgilduko gara kontzertuan. Jazz-kantari ezagun baten desagertzearen erruduna nor den jakin nahi du detektibe batek.

Entzun jazz errepertorioko piezak ([Jazz Session](#) -etik atera ditzakezue edo berriak bilatu) eta hautatu eszena edo emozio hauek ilustratzeko egokienak:

- Gau iluna. Behe-lainoa dago kaleetan. Euria hasten du.
- Flashback (iraganeko eszena baten oroitzapena).
- Polizia-jazarpena.
- Une hunkigarria.
- Arriskua.
- Garaipena.

2. Jo eta kantatu

Entzun Harold Arlen [Come rain or come shine](#)-ren interpretazio hau Big Band CSMN-ren eskutik.

Abeslari-bikoteak bandarekin batera aurkezten du doinua, eta, ondoren, hainbat bakarka aritzen dira, entzun:

[tronpeta](#) - [saxoa](#) - [gitarra elektrikoa](#) - [scat singing](#) - [kontrabaxua](#)

Scat singing-a ahots-inprobisazio modu bat da, non abeslariak bere ahotsa musika-tresna bat balitz bezala erabiltzen duen, hitzen ordeztu soinu, melodian eta erritmoan kontzentratuz, zentzurik gabeko silabak igorritik. Euskaraz ez dago hitz edo esamolde baliokiderik, beraz anglizismoa erabiltzen da.

- Entzun *scat singing*-eko erreginetako bat, [Ella Fitzgerald](#).

Oihaneko liburua filmaren soinu banda bikaina aitzinsolas ezin hobea izan daiteke kontzertu hau prestatzeko. Louie erregeak (“el rey del jazz a gogó, el rey del swing”) Scat kantuz hasten du [Quiero ser como tú](#) abestia.

- Entzun eta abestu ikasgelan. Hemen [letrari jarraituz](#) ikas dezakezu.
- Ausartzen zarete [Karaoke](#) bertsioarekin?

3. Jo eta dantzatu... swing!

Swing hitzak kulunka edo atzera-aurrera esan nahi du, jazz musikarekin lotutako mugimendu edo efektu bat. 30eko hamarkadan, Big banden urrezko aroa, swing-a oso famatu egin zen. Jendea klub eta aretoetara joaten zen Duke Ellington, Glen Miller, Beny Goodman eta abarren bandekin gozatzera. Estiloa gainbehera etorri zen 1945 inguruan, Bigarren Mundu Gerrak eragindako arazo ekonomikoengatik: jada ezinezkoa zen hain orkestra handiak mantentzea. Talde txikiagoetan jotzen hasi ziren musikariak, eta **bebop** edo **jazz moderno** izeneko estilo berri bat sortu zuten.

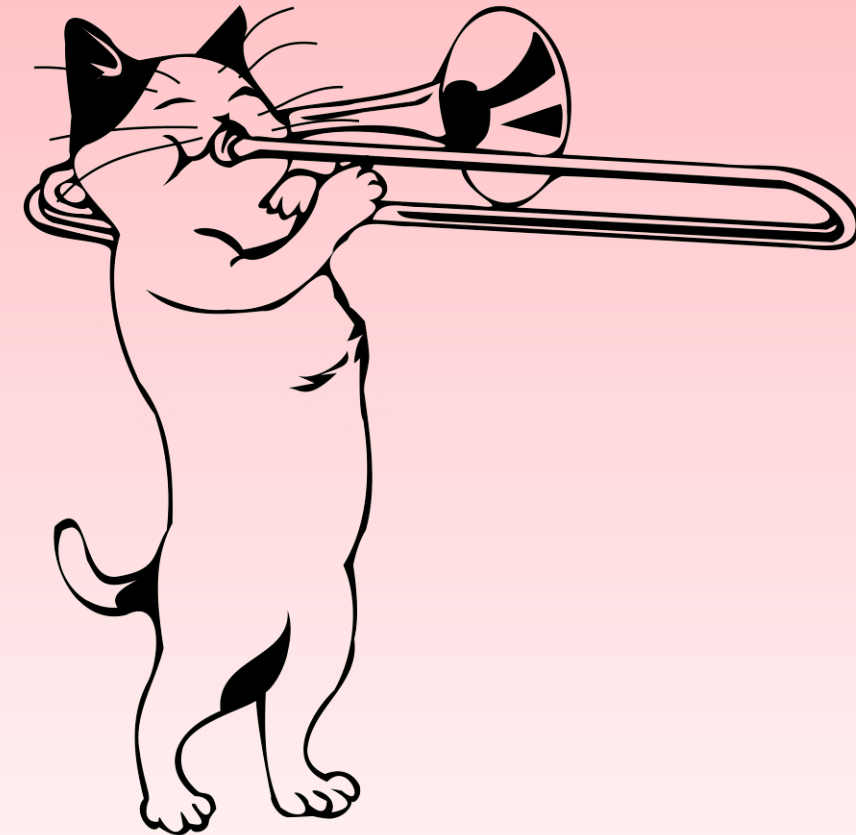
- Ikusi musika eta dantza saio hau Nafarroako Liburutegiko [swing gaualdi](#) batean.
- Swing dantzatzea modan jarri da azken urteetan. Probatu nahi duzue? [Tutorial honen bidez](#), oinarrizko urratsa aurkitu eta pistara jo dezakezue.

4. Mundu guztiak katu Jazz izan nahi du

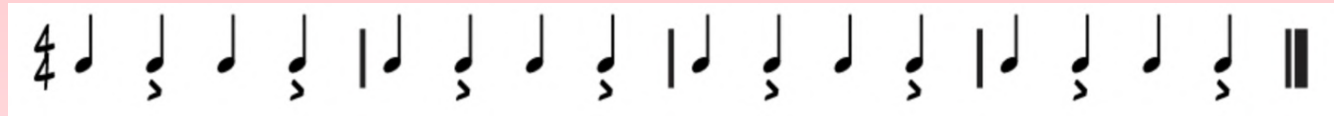
Lehen *Oihaneko Liburuaz* hitz egiten bagenuen, ezin aipatu gabe utzi jazz musika aurkezten digun Disneyren beste klasiko bat: **Aristogatoak**. Istorio honetan bi soinu-mundu ezberdin kontrajartzen dira: jazz eta musika klasikoa, bereziki opera.

- Entzun ondo *Todos quieren ser ya gato jazz* abestiaren letra. zein tresna izendatzen dira? zeintzuk agertzen dira irudian? ba al da ezagutzen ez duzuen hitzik? zer da sinkopa bat? zer da bluesa? eta inprobisatu?
- Musika estilo ezberdinen inguruko aurreiritziez hitz egin dezakegu.
- Bernstein, Anderson edo Gershwin bezalako musika sinfonikoko konpositoreek, klasikoa eta jazzaren arteko zubia eraiki zuten. Entzun eta jarraitu **Leroy Andersonen** *Jazz Pizzicato* honen perkusio partitura.

5. Neurri kontraz

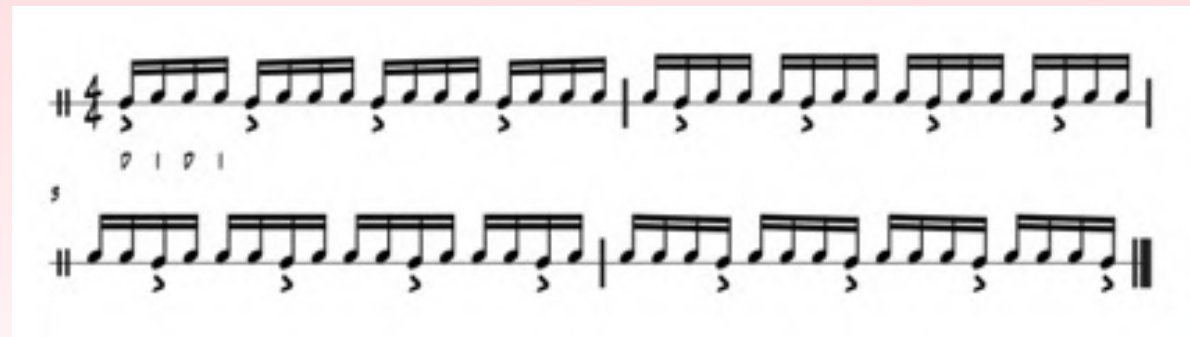
Azentuazioa elementu garrantzitsua da, musikaren antolaketa erritmikoa markatzen duelako. Mendebaldean musika konposizio gehienak konpas bakoitzaren lehen denbora azentutuz eraiki dira, baina jazzaren munduak azentuazio hori aldatu eta alderantzikatu egiten du: lauko konpaseko lehen eta hirugarren denbora azentutu beharrean, jazzean bigarren eta laugarrena nabarmentzen dira, musika klasikoan konpasaren "garai ahultzat" jotzen direnak:

Azpizatiketetan, azentua *offbeat*-ean dago (kontradeborazkoan):

- Landu azentu-aldaketak ostinato batean lau kortxeaderdi::

6. Udazkeneko estandarra

Jazz estandarrik ezagunenetako bat, Autumn Leaves, Joseph Kosmak 1945ean konposatutako Les Feuilles mortes abesti frantsesaren ingelesezko egokitza penada, Jacques Préverten frantsesezko jatorrizko letrarekin.

- 1950ean Johnny Mercerrek ingelesez idatzi zuen letra, ahots bertsio honetan entzun dezakezuen.

Jazz estandar bat, ospea hartu duen musika gai edo doinu bat da, eta interprete ugarirengatik da ezaguna, grabazio, *jam session* eta kontzertuetan beren bertsio eta inprobisazio propioak egiten baitituzte.

- Entzun *Autumn Leaves*en dauden milaka grabazioetako batzuk:

Latin jazz Flamenco jazz Klasikoa, biolontxelo eta piano

- Ikasi abestia partiturari jarraituz eta sortu zuen bertsioa.

12

Autumn Leaves (Les Feuilles Mortes)

Music by Joseph Kosma
English Lyric by Johnny Mercer

Med. Swing

The fall - ing leaves drift by my win - dow, The au - tumn
leaves of red and gold; I see your
lips, the sum - mer kiss - es, The sun - burned
hands I used to hold. Since you
went a - way the days grow long, And soon I'll
hear old win - ter's song, But I
miss you most of all, my dar - ling, When
au - tumn leaves start to fall.

Melody is freely interpreted rhythmically.
©1942, 1950, 1987 Enoch E. C. Co. Renewed 1975, 1979 Enoch E. C. Co. Sole Selling Agent For U.S.A. (excluding its Territories and Possessions) & Dominion of
Canada: Moseley Music Co., by agreement with Enoch E. C. Co. Sub-publisher in British Commonwealth in Peter Maurice Co. Ltd., London. International
Copyright Secured. All Rights Reserved. Used By Permission.

7. Detektibeen kontua

Desagertze bat ikertzen ari den detektibe bat izango da kontzertuaren gidaria. Pistak eskatzean eta asmatzean oinarritzen diren jolas dibertigarri asko daude. Hona hemen batzuk:

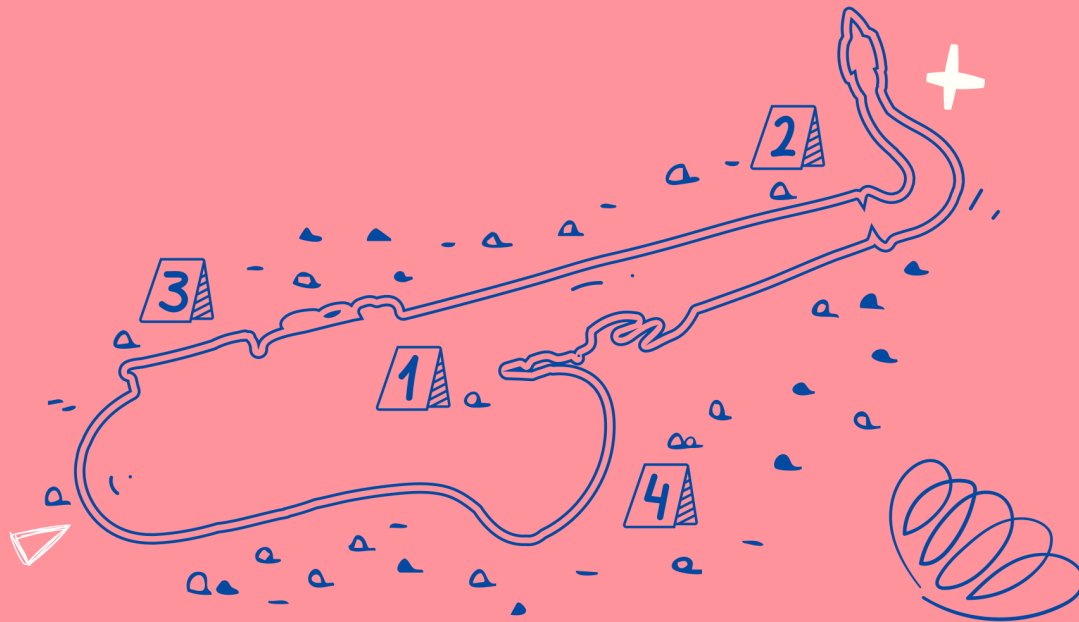
- Gure kopetan jarritako post-it batean idatzitako pertsonaia asmatu.
- Inork ba al du *Cluedo* klasikoa? Plan ezin hobea da jolastokira jaitsi ezin den jolastoki euritsu baterako.
- Marraztu edo muntatu objektuekin “krimenaren eszena” bat, eta buruz ikasi. Taldeka, batzuek pistak ezabatu edo aldatzen dituzte, eta beste batzuek zer falta den asmatzen dute.
- Ikerketa zientifikoko zer sistema erabiltzen dira frogak biltzeko eta analizatzeko? Zein profesionalek parte hartzen dute etapa bakoitzean? Eta ikerketa historiko edo arkeologiko batean?
- Kontzertu honen atariko gisa, edo bertaratu ondoren, Snicket eta Stookey-ren [The composer is dead](#) obra irakurri eta entzun dezakezue, orkestra sinfoniko baten barruko krimen baten ikerketa.,

8. Argibideen eskuliburua: hitzik gabe

Pentsatu zer portaera- eta jarrera-arau diren egokiak zuzeneko kontzertu batera joateko.

- Irakurri zerrenda hau eta aldatu nahi duzuen.
- Aukeratu txandaka puntuetako bat eta irudikatu keinuen bidez, gainerakoek asma dezaten zein den:
 1. Izan zaitez puntuala. Izan ere, normalean ez zaie sartzen uzten kontzertua hasitakoan iristen diren pertsonei.
 2. Eseri txukun. Auditorioetan kontzertuen hasiera iragartzeko abisu-seinaleak ematen dira.
 3. Isiltasuna mantendu, musikariek interpretazioan kontzentratzeko aukera izan dezaten eta gainerakook gozatu ahal izan dezazuen.
 4. Itzali telefono mugikorrak eta erloju-alarmak.
 5. Ez utzi eserlekua kontzertuaren erdian. Saiatu komunera joaten salara sartu aurretik.
 6. Ez jan eta ez edan kontzertua irauten duen bitartean. Zure belarria eta espiritua elikatuko dituzu... eta irteeran bazkalduko duzu.
 7. Artistei txalo egiten die kontzertua amaitzean, egindako lana eskertzeko.
 8. Irten gelatik txukun eta lasai. Zain egon beste ikusleak korridoreetatik hurbilen dauden eserlekuetatik atera arte.
 9. Baina, batez ere... gozatu kontzertu dibertigarri honekin!

*j*AZZ KRIMEN BATERAKO

Gida didaktikoa

▽
LH4, LH5, eta LH6

FUNDACIÓN
BALUARTE
FUNDAZIOA

CSMN

Conservatorio Superior de Música de Navarra
Nafarroako Goi Mailako Musika Kontserbatorioa